

ΠΡΟΣΟΠΕΙΑ

Περσόνα (persona)

Ιταλική λέξη. Στα λατινικά δήλωνε το προσωπίο, τη μάσκα που φορούσαν οι ηθοποιοί στο κλασικό θέατρο. Χρησιμοποιείται από πολλούς ποιητές και πεζογράφους, όταν επιθυμούν να καλύψουν τη συγγραφική τους ταυτότητα, το συγγραφικό τους «εγώ», με τη χρήση ενός φανταστικού προσώπου, το οποίο τάχα υπογράφει ή συνδέεται το έργο ή μιλάει αντί γ' αυτούς.

Έτσι, ο λογοτέχνης επιτυγχάνει:

- Να αποκρύψει την ταυτότητά του, ιδιαίτερα σε δύσκολες και σκοτεινές εποχές
- Να δημιουργήσει πολλά ποιητικά «εγώ»
- Να παρουσιάσει το έργο του ως μαρτυρία
- Να αποκτήσουν αληθοφάνεια τα γεγονότα που αφηγείται.

Για παράδειγμα, στο ποίημα του Κ.Π. Καβάφη, «Μελαγχολία του Ίάωνος Κλεάνδρου / ποιητού ἐν Κομμαχηνῇ· 595 μ.Χ.», ο Ίάων Κλεάνδρος (πρόσωπο φανταστικό) είναι η περσόνα του ποιητή.

ή: ο Γκιούλιβερ στο έργο του Jonathan Swift «Ταξίδια του Γκιούλιβερ»

• ο Λοχίας Κωετούλας στη «Ζωή εν τᾷ φῶι» του Στρ. Μυριβήλη

• ο Μαθιός Παγκάλης κ' ο Στράτης Θαλασσινός στον Γ. Ψέρη

• ο ποιητής Φερνάκης στο ποίημα «Δαρείος» του Κ.Π. Καβάφη
(πλαστοπροσωπία) →

Πλαστοπροσωπία

Η αφήγηση χρησιμοποιεί το τέχνασμα της πλαστοπροσωπίας. Ο συγγραφέας εμφανίζεται στον Πρόλογο με το όνομά του, για να μας πει ότι το κείμενο που ακολουθεί δεν είναι δικό του αλλά είναι χειρόγραφο, ημερολόγιο, σημειώσεις ή επιστολές κάποιου νεκρού πια, που περιήλθαν με κάποιον τρόπο στα χέρια του. Αυτός (ο συγγραφέας) δεν κάνει τίποτα άλλο παρά να τα εκδώσει σύμφωνα με την επιθυμία του νεκρού ή επειδή κρίνει ότι παρουσιάζουν γενικότερο ενδιαφέρον. π.χ. Στη «Ζωή εν Τάφω» του Μυριβήλη.

Ανάλογη τεχνική πλαστοπροσωπίας έχουμε και όταν ο συγγραφέας προβάλλεται ότι καταγράφει μια ιστορία που του αφηγήθηκε άλλος.

π.χ. ο Στρατής Δούκας στην «Ιστορία ενός Αιχμαλώτου» ή ο Βαλτινός στο «Συναξάρι του Αντρέα Κορδονάτη».

Μότο

Μότο (από την ιταλική λέξη motto - απόφθεγμα) ονομάζουμε το στοιχείο που, κυρίως οι ποιητές, συνήθιζαν να προσθέτουν κάτω από τον τίτλο: ρητό, απόφθεγμα, γνωμικό, βίχους ή ακόμη και φράση παρμένη από άλλο κείμενο.

Το περιεχόμενό του σχετίζεται άμεσα με το θέμα του ποιητικού κειμένου και

λειτουργεί ερμηνευτικά για την κατανόησή του, ως αναγνωστική οδηγία *

Π.χ.

Ο Γιώργος Σεφέρης στο ποίημά του «Ελένη» προτάσσει το μότο:

ΤΕΥΚΡΟΣ: ... ἔς γῆν ἑναλίαν Κύπρον, οὐ μ' ἐθέσπειεν οἴκεῖν Ἀπόλλων, ὄνομα νηπειωτῶν Σαλαμίνας θέμενον τῆς ἐκεῖ χάριν πατρῶς.

ΕΛΕΝΗ: Οὐκ ἦλθον ἐς γῆν Τρωάδ', ἀλλ' εἰδωλόν ἦν.

ΑΓΓΕΛΟΣ: τί φῆς;

Νεφέλης ἄρ' ἄλλως εἶχομεν πόνους περὶ;

* Συμβάλλει και στον συμβολισμό του ποιήματος

Ποίηση - είδη

Ειδύλλιο

1. Σύντομο περιγραφικό ή διαλογικό ποίημα εξαιρετικής τεχνικής με θέμα από την αγροτική και κυρίως από την ποιμενική ζωή.

Έχει χαρακτήρα τρυφερό και ερωτικό, διανθισμένο και με μυθολογικά στοιχεία.

(Αποτελεί το χαρακτηριστικότερο - μαζί με το επίγραμμα) λογοτεχνικό είδος της Ελληνιστικής εποχής, με δημαγωγικότερους εκπροσώπους τον Μόαχο, τον Βίωνα και κυρίως τον Θεόκριτο

2. Δράμα ή πεζογράφημα με αισθηματικό, ερωτικό περιεχόμενο

Ειδυλλιακός

1. Αυτός που σχετίζεται με το ειδύλλιο ως λογοτεχνικό είδος π.χ. ειδυλλιακή ποίηση, ειδυλλιακός ποιητής

Άλλη σημασία όχι σχετική με ποιητικό είδος

Ειδύλλιο (μεταφορικά): τρυφερή ερωτική σχέση ή ερωτικό επεισόδιο

π.χ. Στην εκδρομή πλέχτηκε το ειδύλλιο τους

2. Ειδυλλιακός (μεταφορικά): αυτός που χαρακτηρίζεται από ομορφιά, ευχαρίστη ατμόσφαιρα (τοπίο, ζωή, εικόνα), ποιητικότητα, γενικότερα: ο ιδανικός (τοπία, ερωτας κ.ά.) ΣΥΝ. μαγευτικός, γραφικός ΑΝΤ. άσχημος, άχαρος

Ελεχεία (η)

1. Αρχαίο ποίημα που γραφόταν σε δίστιχες στροφές αποτελούμενες από ένα εξάμετρο και ένα πεντάμετρο και αναφερόταν σε ποικίλα θέματα (πολεμικά, ερωτικά, πολιτικά κ.λ.π.
2. (Γενικότερα) Καλλιτεχνικό έργο με έντονα λυρικό και θρηνητικό χαρακτήρα
π.χ. Η ταινία είναι μια ελεχεία για τη χαμένη αθωότητα του πολιτισμένου ανθρώπου.

Ελεχειακός

1. Αυτός που σχετίζεται με την ελεχεία
π.χ. ελεχειακή ποίηση, ελεχειακός ποιητής
ελεχειακό δίστιχο (που αποτελείται από ένα δακτυλικό εξάμετρο κ' ένα δακτυλικό πεντάμετρο)
2. (Μεταφορικά) Αυτός που έχει το μελαγχολικό ύφος της ελεχείας π.χ. ελεχειακή ταινία
(π.π. : (ως ονείαστικό) ελεχειογράφος)

* Πεζόμορφο ποίημα

Δες ελόμενο φύλλο στην πίσω σελίδα

ΣΟΝΕΤΟ

ΣΟΝΕΤΟ

Είναι ποίημα σταθερής μορφής και συνήθως λυρικού περιεχομένου. Η ονομασία *σονέτο* προέρχεται από την ιταλική γλώσσα, όπου *sonetto* σημαίνει σύντομος ήχος, μικρό σύντομο τραγούδι, τραγουδάκι (από το λατινικό *sonus* που σημαίνει ήχος). Η ελληνική ονομασία *δεκατετράστιχο* στηρίζεται σε ένα εξωτερικό γνώρισμα, το σταθερό αριθμό των στίχων (14).

Το σονέτο στην κλασική του μορφή, παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά:

- έχει δεκατέσσερις στίχους που κατανέμονται σε τέσσερις στροφές, εκ των οποίων οι δύο πρώτες είναι τετράστιχες και οι δύο τελευταίες τρίστιχες
- το μέτρο είναι ιαμβικό και οι στίχοι ενδεκασύλλαβοι
- τις δύο πρώτες στροφές πιο συνηθισμένη ομοιοκαταληξία είναι η σταυρωτή (α β β α)
- τις δύο τελευταίες στροφές η ομοιοκαταληξία παρουσιάζει ποικίλους, όμως ένας τουλάχιστον στίχος της μιας στροφής ομοιοκαταληκτεί με ένα στίχο της άλλης.

Περιεχόμενο :

Οι 2 πρώτες στροφές (8 στίχοι) $\begin{matrix} \nearrow & \text{δίνουν ένα θέμα} \\ \searrow & \text{ή} \\ & \text{εισάχουν ένα πρόβλημα} \end{matrix}$

Οι 2 επόμενες στροφές (6 στίχοι) $\begin{matrix} \nearrow & \text{επαναλαμβάνουν το θέμα επεκτείνον-} \\ & \text{τας το} \\ \searrow & \text{ή} \\ & \text{εισάχουν λύση στο πρόβλημα} \end{matrix}$

Ο 9ος στίχος : πάντα μεταβατικός
(Από το πρόβλημα στη λύση)

Ο τελευταίος στίχος : συνήθως η κορύφωση του ποιήματος

ΧΑΪΚΟΥ

Σύντομο ιαπωνικό ποίημα με σταθερή στιχουργική μορφή.
Αποτελείται από 3 στίχους:

1ος στίχος → 5 συλλαβές

2ος στίχος → 7 συλλαβές

3ος στίχος → 5 συλλαβές

Κύριο χαρακτηριστικό: υποβάλλει πολλά με όσο το δυνατόν λιγότερες λέξεις

(Επίσης: χάι-κάν)

+ Ελεύθερος
στίχος
Απόδος και
απρόσφραγτος
στίχος

Καθημερινή
ομιλία

Σύντομες
προτάσεις

* Πεζόμορφο ποίημα

Η εξωτερική εικόνα ενός νεωτερικού ποιήματος δίνει με σαφήνεια την εντύπωση ότι πρόκειται για μια ιδιαίτερη ποιητική γραφή. Ο νεωτερικός ποιητής:

Δεν κατανέμει το ποιητικό του κείμενο σε τροπικές ενότητες αλλά το αναπτύσσει σε συνεχή λόγο

δίνοντας του εξωτερικά τη μορφή που έχει ο πεζός λόγος.

Αυτά είναι τα πεζόμορφα ποιήματα (prose en prose).

(+ όχι ομοιοκαταληξία, όχι μέτρο)

Οστόσο, τα ποιήματα αυτά διαφοροποιούνται από τον πεζό λόγο, γιατί χαρακτηρίζονται από:

- ποιητική γλώσσα
- υπαινικτικό λόγο
- εσωτερικό μουσικό ρυθμό
- σύντομη έκταση
- απόκρυψη του θέματος

Πεζόμορφα ποιήματα έχουν γράψει -μεταξύ άλλων- π.χ. ο Γιώργος Σεφέρης, ο Ανδρέας Εμπειρίκος κ.ά.